

Віра Гапоненко

*доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних технологій
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана
(Київ)*

УКРАЇНСЬКІ ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ОСЕРЕДОК КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВОГО ПОРЯДКУ

В умовах глобальної турбулентності та невизначеності особливої ваги набуває третя місія університетів. Академічна спільнота нині покликана сприяти поширенню цінностей демократії, мирного співіснування та сталого розвитку. Як свідчать нещодавні політичні події, демократія перебуває під загрозою, поступаючись місцем демагогії та популізму, не лише у пострадянських країнах, але й у країнах Заходу. Грубе порушення норм міжнародного права та перегляд універсальних принципів співжиття вказує на тенденцію глобальних змін, пошуку нових засад світового порядку. У процесі таких трансформацій ЗВО покликані об'єднати зусилля щодо поширення правдивої та неупередженої інформації про суспільні події і потреби, експертної оцінки діяльності політичних еліт, підготовки нової генерації лідерів.

Окреслені напрями потребують детальнішого розкриття та аналізу. Отже, налагодження і підтримка взаємодії із різними групами громадськості узагальнюється терміном *public affairs*. Вони передбачають інформування власної громадськості про події та політичні рішення, поширення офіційних заяв¹. Регулярність таких комунікацій є аксіомою кризового менеджменту. Попри загрозу фізичному виживанню і складний психо-емоційний стан у перші тижні повномасштабного вторгнення університети оперативно надавали інформацію про необхідні дії з евакуації, призупинення навчального процесу тощо. Взаємодія з українськими та міжнародними партнерами не лише не припинялась, але й значно активізувалась. Завдяки поширенню інформації про нові можливості академічної мобільності, спеціальні програми підтримки науковців, вдалося знайти притулок багатьом внутрішньо переміщеним особам, що постраждали від збройної агресії².

Стратегічні комунікації передбачають зусилля спрямовані на реалізацію місії організації. Для ЗВО це означає опосередкований вплив на суспільні

¹ Міжнародна політологія: Навч. посіб. / Бульбенюк С. С., Гапоненко В. А., Довганик Н. М. та інші. К.: КНЕУ, 2022. 290 с.

² Science for Ukraine. NGO. URL: <https://scienceforukraine.eu/>

процеси через формування системи загальнолюдських цінностей та національної свідомості. Зокрема, у Стратегії Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана (КНЕУ) місія сформульована як сприяння суспільному розвитку через дослідження, генерування нових знань, їх поширення та підготовку конкурентних фахівців і креативних особистостей³.

Прикладом стратегічних комунікацій стали цілеспрямовані дії університетів для досягнення адекватного розуміння подій, що відбулись в Україні та привернення уваги ключових цільових аудиторій для створення, зміцнення або збереження сприятливих умов для продовження освітньої діяльності через реалізацію координаційних програм, а також реалізації місії соціальної відповідальності ЗВО. Так, КНЕУ долучився до підписання петицій і звернень до світової громадськості щодо розголошення достовірної інформації про ситуацію в Україні як на інституційному рівні, так і на особистому із використанням авторитету окремих науковців, особистих зв'язків.

Такі заходи сприяли інтенсифікації роботи академічної спільноти у багатьох напрямках. Передусім, це ініціювання та проведення міжнародних наукових та освітніх заходів, пов'язаних з питаннями війни і миру, адаптації світової політичної системи до нових реалій. Зусилля академічної спільноти були спрямовані на вироблення методології осмислення історичних кейсів військових конфліктів та їх вирішення, трансформації міжнародних відносин, перспектив подальшої демократизації та євроінтеграції.

Міжнародна підтримка стала стимулом для *інтернаціоналізації* освіти шляхом участі у діяльності міжнародних організацій та програм, налагодженні і підтриманні партнерських відносини з ЗВО у багатьох країнах світу, сприяння міжнародній академічній мобільності здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників, надання освітніх послуг за програмами подвійних та спільних дипломів, навчання іноземних студентів, проведення спільних міжнародних досліджень. Варто зазначити, що взаємодія з освітніми міжнародними об'єднаннями (European University Association, European Doctoral Programmes Association in Management and Business Administration, Global Federation of Competitive Councils, Magna Charta Universitatum, CIVICA for Ukraine, Regional Studies Association, European Arbitration Chamber) значно посилюється не лише у контексті підтримки української академічної спільноти у війні, але й з метою прискорення інтеграції України у європейський освітній простір.

³ Стратегія розвитку КНЕУ імені Вадима Гетьмана на 2025–2029 рр.
URL: <https://drive.google.com/file/d/1Q2ZBAfq-hmspY0qLqesHOXeoBIHxfn3z/view>

Завдяки зусиллям українських науковців та підтримці міжнародних партнерів вітчизняні університети значно покращили свої міжнародні рейтинги, активізували співпрацю у формі членства в редакційних колегіях зарубіжних видань, викладання в зарубіжних ЗВО, публікації у відомих виданнях, підготовці спільних публікацій або наукових проєктів з Університетами світу.

Нарешті, важливим напрямом діяльності ЗВО в умовах трансформації світового порядку є активізація громадянської освіти та просування соціально значимих проєктів формування свідомого громадянства. За визначенням Стенфордської енциклопедії, громадянська освіта – це процес впливу на переконання людей, зобов'язання, здібності та дії як членів або потенційних членів спільнот. Це залежить від інституцій і спільнот, які передають цінності та норми⁴. Для пострадянських спільнот це завдання ускладнюється, оскільки важливе не лише формальне прийняття цих норм, але й їх внутрішнє прийняття як норм поведінки.

На жаль, навіть не всі науково-педагогічні працівники керуються демократичними принципами і реалізують європейські принципи у повсякденній практиці і професійній діяльності, концентруючись на їх формальному дотриманні. Часто це пов'язано з відсутністю необхідної інформації або невмінням проаналізувати її на предмет правдивості і корисності для суспільства. Тому актуальним залишається широкий підхід до громадянської освіти як формування загальної культури толерантності, відкритості, інформаційної грамотності, академічної доброчесності.

Першим кроком у реалізації цього завдання стала ініціатива науково-педагогічних працівників відмовитись від цитування представників країни агресора, переглянути зміст навчально-методичних матеріалів, навчальних посібників, тем навчальних та наукових робіт в контексті їх відповідності поточним проблемам. В цьому ж контексті надзвичайно важливим є проведення різноманітних освітніх заходів з неупередженого обговорення поточних подій та дискусійних тем, вшанування пам'яті жертв війни та визначних особистостей, зокрема і сучасності, на відзначення визначних історичних дат, популяризація культурно-історичної спадщини, вітчизняних досягнень у галузі економіки, культури, науки тощо.

Таким чином, українські ЗВО в умовах повномасштабного вторгнення зберігають роль агентів позитивних суспільних трансформацій та нарощують потенціал осередка стабільності базових принципів демократії у глобальній невизначеності світу. При цьому перспективним є подальший розвиток

⁴ Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2000. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/civic-education/notes.html#note-1>.

заходів культурної дипломатії та обміну досвідом, адже українська академічна спільнота прагне до інтеграції у європейський освітній простір. Зокрема, вітчизняний досвід антикризового менеджменту, громадянської освіти, боротьби за демократію та її стійкість до загроз може бути основою для поглиблення співпраці не лише на міжуніверситетському, але й на міждержавному і глобальному рівнях. Вони покликані кристалізувати базові універсальні цінності світового суспільного розвитку та національної ідентичності задля збереження світового порядку.

Гапоненко Віра. Українські заклади вищої освіти як осередок культурної дипломатії в умовах трансформації світового порядку. У статті розглядаються особливості реалізації третьої місії університету в контексті збереження демократичних цінностей, забезпечення сталого розвитку, реалізації принципів громадянської освіти. На прикладі КНЕУ аналізуються основні методи та напрями культурної дипломатії, розкриваються суперечності їх реалізації в умовах війни. Акцентується увага на нових можливостях співпраці між європейськими та світовими освітніми закладами, перспективах інтеграції академічних спільнот навколо ідей демократизації та сталого розвитку.

Ключові слова: культурна дипломатія, третя місія університетів, трансформація світового порядку, громадянська освіта, освіта сталого розвитку.

Haпоненko Vira. Ukrainian higher education institutions as a center of cultural diplomacy in the context of the transformation of the world order. The article examines the features of the implementation of the third mission of the university in the context of preserving democratic values, ensuring sustainable development, and implementing the principles of civic education. Using the KNEU cases, the main methods and directions of cultural diplomacy are analyzed, the contradictions of their implementation in war conditions are revealed. Attention is focused on new opportunities for cooperation between European and world educational institutions, and the prospects for the integration of academic communities around the ideas of democratization and sustainable development.

Keywords: cultural diplomacy, third mission of universities, transformation of world order, civic education, education for sustainable development.